

Självständigt arbete i krigsvetenskap, 15 hp

<i>Författare</i> Kadett Emil Olson		<i>Program</i> YOP 06-09	
<i>Handledare</i> Agneta Larsson		<i>Förband</i> LG	
	Beteckning		
<u>SVENSKT MANÖVERTÄNKANDE – ETT REALISTISKT KONCEPT?</u> En fallstudie på Caglavica 17 mars 2004			
<u>Sammanfattning:</u> Sveriges Försvarsmakt har innan 2000-talet inte haft något formellt fastställt dokument som beskriver hur verksamheten skall utövas såväl i krig som i fred. I och med 2002-års utgåva av militärstrategisk doktrin fastställdes att grunden för Försvarsmaktens agerande skall vara <i>manövertänkande</i> . 2004 drabbades Kosovo av upplopp runt om i provinsen, varav den svenska bataljonen SWEBAT, var inblandade i strider kring byn Caglavica. Vid tillfället var flera svenska chefer upp till brigadnivå, involverade i beslutsprocesserna som skedde under incidenten. Huvudsyftet med denna uppsats är att söka svar på huruvida den svenska officerskåren faktiskt tillämpar våra doktriner under insats. Frågeställningen är framtagen att utröna i hur stor utsträckning manövertänkande existerade och nyttjades på de olika ledningsnivåerna vid kravallerna i Caglavica 2004, likväl i hur stor grad det inte nyttjades. Med utgångspunkt i <i>militärstrategisk doktrin</i> har ett antal indikatorer på manövertänkande valts ut för att appliceras på framtagen fallstudie, vilken grundas på FHS rapport <i>Caglavica 17 mars 2004</i> . Resultatet av uppsatsen visar på ett assimilerat manövertänkande inom den svenska officerskåren under insats i Kosovo.			
<u>Nyckelord:</u> Manövertänkande, doktriner, Caglavica 17 mars 2004			

SWEDISH MANEUVER THINKING – A REALISTIC CONCEPT?

A case study of Caglavica 17 mars 2004

Abstract:

Before the 21th century the Swedish Armed Forces has been without any formally established document that describes how its activities should be practiced in peace as well as in war. In 2002 the Military Strategic Doctrine was published and it stated that all activity by the Armed Forces was to be based by the concept of maneuver thinking. In 2004 Kosovo was hit by riots all over the province, in which the Swedish battalion SWEBAT, was mixed up in combat around the village of Caglavica. At the moment several Swedish commanders, up to brigade level, were involved in the decision-making process that took place during the incident.

The main object with this essay is to find out whether the Swedish officers actually put the doctrine into practice during their mission. The question at issue is to answer in how great extent maneuver thinking existed and was practiced by the different levels of command, during the riots of Caglavica 2004, but also in how great extent it was not applied.

With starting-point in the *Military Strategic Doctrine*, several indicators representing the concept of maneuver thinking, has been chosen to be applied to a case study, which is based on a rapport by FHS; *Caglavica 17 mars 2004*.

The results of the essay shows upon a assimilated maneuver thinking within the Swedish officer corps during mission in Kosovo.

Key words: Maneuver thinking, doctrines, Caglavica 17 mars 2004

1. INLEDNING	4	Borttaget: 4
1.1 BAKGRUND	4	Borttaget: 4
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING	6	Borttaget: 6
1.3 AVGRÄNSNINGAR.....	6	Borttaget: 6
1.4 DISKUSSION OM METOD	7	Borttaget: 6
1.5 MATERIALBESKRIVNING	8	Borttaget: 7
1.6 CENTRALA BEGREPP.....	10	Borttaget: 8
2. BEGREPPSAPPARAT OCH DEFINITIONER.....	10	Borttaget: 10
2.1 MANÖVERTEORI.....	10	Borttaget: 10
2.2 MANÖVERTÄNKANDE	11	Borttaget: 10
2.3 MANÖVERKRIGFÖRING.....	12	Borttaget: 11
2.4 INDIKATORER PÅ MANÖVERTÄNKANDE.....	13	Borttaget: 12
2.4.1 Uppdragstaktik – en decentraliserad ledningsfilosofi	13	Borttaget: 12
2.4.2 Initiativ och handlingsfrihet	14	Borttaget: 12
2.4.3 Kraftsamling och risktagning	15	Borttaget: 13
2.4.4 Tempo	15	Borttaget: 13
2.4.5 Stridsekonomi	16	Borttaget: 14
3. FALLSTUDIE CAGLAVICA 2004 - HÄNDELSEFÖRLOPPET	16	Borttaget: 15
3.1 MÅNDAG 15 MARS.....	17	Borttaget: 15
3.2 TISDAG 16 MARS	17	Borttaget: 16
3.3 ONSDAG 17 MARS.....	17	Borttaget: 16
3.4 TORSDAG 18 MARS	19	Borttaget: 17
4. ANALYS	20	Borttaget: 17
4.1 INDIKATORER SOM TALAR FÖR MANÖVERTÄNKANDE	20	Borttaget: 17
4.1.1 Uppdragstaktik	20	Borttaget: 19
4.1.2 Initiativ och handlingsfrihet	22	Borttaget: 20
4.1.3 Kraftsamling och risktagning	24	Borttaget: 20
4.1.4 Tempo	24	Borttaget: 20
4.1.5 Stridsekonomi	25	Borttaget: 20
4.2 INDIKATORER SOM TALAR MOT MANÖVERTÄNKANDE.....	25	Borttaget: 22
4.2.1 Initiativ och handlingsfrihet	25	Borttaget: 24
4.2.2 Tempo	26	Borttaget: 24
5. DISKUSSION OCH SLUTSATSER	27	Borttaget: 24
5.1 FÖRSLAG PÅ FORTSATT FORSKNING	30	Borttaget: 25
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING.....	31	Borttaget: 25
		Borttaget: 26
		Borttaget: 27
		Borttaget: 30
		Borttaget: 31

1. Inledning

Dagens moderna slagfält blir alltmer komplicerade och intensiva. Genom ökad teknologi kan nya effekter uppnås som för 100 år sedan var omöjliga. Den urbaniserade miljön blir alltmer normaliserande för dagens stridsmiljöer där små och lätta manöverenheter hamnar i fokus. Begreppet manöverteori har fått en allt större betydelse för den fortskridande doktrinutvecklingen. Detta gör sig tydligt gällande i Militärstrategisk doktrin som gavs ut år 2002, där man för första gången kan utläsa att Försvarsmaktens agerande skall utgå från manövertänkande. Manöverkrigsföring som begrepp är visserligen relativt nytt, men tillämpningen av manöverteorin har utövats alltsedan de antika slagen. Ursprunget till dagens manöverteori kan spåras tillbaka till slutet av första världskriget, då tyskarna började utveckla infiltrations-taktiken. Nyttjandet av stormtrupper med eget understöd, som användes för att bryta igenom de svagaste punkterna i de allierades försvarslinjer, visade sig vara en oerhört effektiv metod. Beslut delegerades till lägre taktisk nivå och uppdragstaktik nyttjades för att kunna hålla ett högt tempo i anfallsrörelsen.¹

För dagens Sverige förblir manöverteorin i mångt och mycket enbart teori, då vi inte har varit i krig på ett par hundra år. Dock bidrar vi och har gjort så sedan 50-talet, med soldater och trupper i flera av FN's fredsbevarande operationer världen över. Oftast rör det sig om fredsbevarande insatser men även i vissa fall fredsframtvängande. Även om Sverige i sig inte medverkat i något regelrätt krig så är vi onekligen part i konflikter där dödlig utgång kan vara en av konsekvenserna för att bevara freden. Konfliktskalan varierar alltifrån regelrätta eldstrider med eldhandvapen till kravaller med sköld och batong. Som grund för att kunna agera i alla dessa olika situationer förlitar vi oss på de svenska doktriner som finns framtagna.

I Kosovo 2004 startade ett antal upplopp på olika platser i närheten av Caglavica. För Kosovo force (KFOR)-personalen kom detta helt oväntat och de ställdes inför en situation som de inte alls var förberedda på. Stridigheterna som uppkom kom att innehålla dödande skott, molotovcocktails, mordbränder, yxor, brinnande hus m.m. Trots att de svenska trupperna var numerärt underlägsna i förhållande till folkmassan, lyckades KFOR-styrkan avvärja att konfrontationen mellan serber och albaner slutade i blodbad. Denna KFOR-insats har fått mycket beröm för sitt agerande och är speciellt uppmärksammat i Sverige p.g.a. att brigadchefen var svensk. I efterhand kan man ställa sig frågan hur en så pass underlägsen styrka lyckades avhålla flera tusen uppretade människor från att ta sig fram. Eftersom hela den svenska bataljonen, KS09, var inblandade i stridigheterna och t.o.m. brigadchefen var svensk är detta ett utmärkt exempel för att studera hur de svenska doktrinerna verkligen tillämpas i realiteten.

1.1 Bakgrund

Denna uppsats kommer att inrikta sig mot de svenska doktriner som framtagits under 2000-talet och vidare händelserna i Caglavica, den 17 maj 2004. Dagens svenska doktriner bygger på manöverteori och dess praktiska tillämpning. I Militärstrategisk doktrin kan man utläsa att:

”Grunden för Försvarsmaktens agerande är manövertänkande. Manövertänkande är Försvarsmaktens uppfattning om hur vilja och resurser på bästa sätt skall användas för att uppnå uppsatta mål i en konflikt eller annan situation där militära medel används.”²

¹ Smedberg, Marco: *Om stridens grunder* (Stockholm: Page One Publishing AB, 1994), s. 73

² *Militärstrategisk Doktrin* (Stockholm: Försvarsmakten 2002), s. 81

När jag först hörde begreppet manövertänkande hade jag uppfattningen att det handlade om att tänka manöver i form av en rörelse eller flyttandet av förband i visst taktiskt syfte för att uppnå fördelaktiga situationer. Detta stämmer visserligen till viss del, men det finns mycket mer i vad begreppet manövertänkande har för betydelse. Manövertänkande som teori i stort kanske ter sig ganska simpelt men dess praktiska utförande kan vara svårt nog att utöva. I verkligheten skiljer sig oftast praktiken från teorin då friktioner uppkommer vilket påverkar varje enskild situation. Som 1800-tals militärteoretikern Clausewitz uttrycker det:

”Teorins uppgift är att fostra den blivande fältherrens intellekt; eller snarare vara honom till hjälp i hans självfostran. Den skall därmed inte följa honom på slagfältet”³

Med utgångspunkt i Försvarsmaktens doktriner kan man få en viss bild av hur manövertänkande skall tillämpas. Fram tills 2002 har den svenska Försvarsmakten inte haft några doktriner, utan har enbart baserat sitt agerande på olika reglementen, instruktioner och bestämmelser m.m. Många av dessa tidiga publikationer är visserligen fullt tillämpbara även efter det att militärdoktrinerna har publicerats, men det är i och med militärstrategisk doktrin som det nu finns ett formellt fastställt dokument som beskriver hur Försvarsmakten skall utöva sin verksamhet i krig och fred. I militärstrategisk doktrin uttrycks det för första gången klart och tydligt vilken inriktning Försvarsmakten skall ha vad gäller manövertänkande.⁴

F.d. ÖB Johan Hederstedt uttrycker, i inledningen till militärstrategisk doktrin, betydelsen av en gemensam uppfattning av hur verksamheten skall genomföras och medlen skall nyttjas. Med denna framtagna doktrin förmedlas Försvarsmaktens gemensamma förhållningssätt för användandet av militära medel och metoder:

”För att nå största möjliga effekt, givet våra resurser och värderingar, skall manövertänkande utgöra grunden för Försvarsmaktens agerande i alla militära operationer, men också tillämpas flexibelt av varje individ i varje situation.”⁵

Upploppen i Caglavica 2004 kan ur modern svensk synvinkel ses som en ganska stor svensk militärhistorisk händelse. Dels för att i princip hela den svenska bataljonen SWEBAT, var inblandad i stridigheterna och dels för att brigadchefen själv var svensk. Den handlingskraft och disciplin som insatta chefer och personal visade vid Caglavica har gett eko på den internationella arenan långt efteråt. Detta i stor mån för att majoriteten av de inblandade länderna var icke-NATOländer.⁶

Den typ av strid som skedde vid Caglavica kan anses vara både diffus och komplex. Även om det inte rådde krigstillstånd vid det tillfället avfyrades flera dödliga skott mellan parterna under kravallerna. Striden mellan de militära och polisiära styrkorna gentemot den civila befolkningen kan tyckas ojämn vad gäller utrustning och beväpning, men de facto var KFOR numerärt underlägsna den civila folkmassan. Det som blir intressant i detta sammanhang är hur de svenska chefer som fanns på plats agerade i den uppkomna situationen. Hur mycket av det manövertänkande som militärstrategisk doktrin förespråkar tog sig uttryck i deras ordrar och agerande? Militärstrategisk doktrin hade funnits i två år innan händelserna i Caglavica så

³ von Clausewitz, Carl: *Om kriget* (Stockholm: Bonniers, 1991), s. 103

⁴ Bergh, Mats: *Manövertänkande inom Armén. ”Nytt” namn på gammalt tänkande?* (Stockholm, FHS 2006) s. 4

⁵ *Militärstrategisk Doktrin*, 2002 s. 3

⁶ Blomgren, Ebbe: *Caglavica 17 mars 2004; Sex militära chefer berättar om ett upplopp i Kosovo* (Stockholm: Försvärshögskolan, 2007) s. 8

man kan anta att manövertänkande inte är ett helt nytt begrepp för den svenske officeren som är verksam i ett insatsområde.

Anledningarna till att denna situation gör sig så bra för granskning är flera. För det första anser jag att man inte kommer närmare en skarp stridssituation än denna. Sverige har en lång tradition av fredsskapande insatser runt om i världen och vi har haft förmånen att undgå krig på egen mark. De doktriner som framtagits i fredstid kanske aldrig kommer att nyttjas i ett renodlat krig, men i och med denna händelse gavs tillfälle att pröva delar av doktrinen i dess rätta miljö. För det andra ger hela händelsen tillfälle att studera beslutsfattning på flera ledningsnivåer. Eftersom samtliga chefer var svenska officerare ända uppifrån brigadchef ner till plutonchef torde samtliga ha likartad träning och utbildning vad gäller ledarskap och taktik. Slutligen utgjordes inte själva striden av regelrätta eldstrider utan bestod av beväpnade civila och kravallutrustad militär och polisiär personal. I detta sammanhang uttrycker militärstrategisk doktrinen kraven på manövertänkande med att:

*"Fungera över hela konfliktskalan, på alla krigföringsnivåer, och skapa den flexibilitet och den handlingskraft som krävs för att möta nya hot"*⁷

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med uppsatsen är att söka svar på i hur stor utsträckning som Försvarmaktens doktriner faktiskt tillämpas under insats, av den svenska officerskåren. De doktriner som vi idag använder oss av förespråkar ett tänkande som flexibelt nyttjar resurser och metoder för att nå största möjliga effekt. Frågan är hur detta omsätts i praktiken. Min slutliga frågeställning kommer därför att utvärdera huruvida manövertänkande egentligen existerade och nyttjades på de olika ledningsnivåerna vid kravallerna i Caglavica 2004.

Med utgångspunkt ur svenska doktriner kommer jag att svara på ifall man kan identifiera ett sammanbundet manövertänkande sinsemellan och inom ledningsnivåerna. För att få balans i mina slutsatser dragna av analysen kommer jag även att ta reda på i vilka punkter som cheferna motarbetar doktrinerna. Detta i syfte att motverka att fakta förbises som talar emot ett implementerat manövertänkande. Nyttjandet av antiindikatorer minskar även risken för att forskningen enbart fokuseras på att finna ett positivt utfall. Huvudsyftet med uppsatsen är emellertid fortfarande att finna spår av manövertänkande i fallstudien, och inte tvärt om. Vilka indikatorer som utgör grunden för manövertänkande kommer att utvecklas vidare nedan. Följande frågeställningar är därmed framtagna för denna uppsats:

- I hur stor utsträckning finns spår av manövertänkande i handlingar som gjordes på de olika ledningsnivåerna strax innan och under kravallerna i Caglavica i mars 2004?
- I hur stor utsträckning återfinns spår av handlande som är direkt oförenligt med manövertänkande på de olika ledningsnivåerna strax innan och under kravallerna i Caglavica i mars 2004?

1.3 Avgränsningar

I denna uppsats avhandlas endast den svenska bataljonens olika ledningsnivåer upp till brigadnivå. Även om det förekom flera andra nationaliteter vid insatsen i Kosovo, har jag valt

⁷ Militärstrategisk Doktrin, 2002 s. 76

att enbart fokusera på den svenska kontingentens beslutsfattande och agerande. Anledningen är att behovet av vidare analys av utländska doktriner skulle medföra att uppsatsen blir alltför omfattande. Därutöver finns inte tillräckligt med faktalitteratur angående själva händelserna i Caglavica rörande utländska ledningsförhållanden och beslutsfattande.

Vidare kommer jag avgränsa mig till att betrakta samtliga ledningsnivåer som en helhet, då syftet är att återfinna ett manövertänkande för den svenska kontingentens ledarskap. Att försöka finna tillräckligt med indikatorer på varje enskild ledningsnivå riskerar göra uppsatsen alltför vidsträckt. Vad gäller de svenska ledningsnivåerna kommer dessa att utgå ifrån de beskrivningar som respektive chef har rapporterat in i efterhand. Dessa nivåer utgörs av följande:

- Brigadchef Anders Brännström
- Stf bataljonschef Hans Håkansson
- Kompanichef (Romeo) Marko Tillaeus
- Kompanichef (Qubec) Nicklas Wetterberg
- Plutonchef (Romeo) Jonas Pärssinen
- Plutonchef (Qubec) Fredrik Gertsson

Uppsatsen kommer att avgränsas till att enbart omfatta upplöppet i Caglavica, beskrivet utav tidigare nämnda chefer. Att det pågick upplöpp och kravaller i övriga Kosovo kommer inte att tas med i denna uppsats, utan inriktningen är att enbart beröra insatsen i området kring Caglavica och Pristina. För att få en klar helhetsbild av hela skedet kommer jag att börja beskriva läget innan upplöppet startade. Det hela sträcker sig från måndagen den 15 mars, med några enskilda företeelser vilket senare ledde till att kravallerna tog vid. Därutöver kommer uppsatsen att sträcka sig över upplöppets början på onsdagen den 17 mars och till att kravallerna är kvästa och efterspelet fram emot torsdagen den 18 mars.⁸

Antalet indikatorer som jag anser vara rimligt för att kunna dra slutsatsen om manövertänkandets existerade, har jag inte avgränsat till en specifik kvantitet. Det är utifrån min diskussion som jag kommer att avgöra ifall det finns tillräckligt stor saklig grund för att konstatera att manövertänkande förekommit. Jag har dock valt att välja bort två av indikatorerna då jag inser att dessa kan vara svåra att identifiera i den typen av konflikt som utspelade sig i Kosovo samt begränsningen i uppsatsens omfattning. De två bortvalda indikatorerna är indirekt metod och kritiska sårbarheter.

1.4 Diskussion om metod

Den inledande delen bygger på att genom deskriptiv metod klargöra och framlägga nödvändig fakta för att senare kunna föra en diskussion kring valda indikatorer och framtagen fallstudie. Denna del utgör själva begreppsapparaten där definitioner av indikatorer och fallstudie förklaras och sammanställs. För att kunna fastställa existensen av manövertänkande vid vald fallstudie kommer ett antal indikatorer att nyttjas, som enskilt eller förenat utgör delar av svenskt manövertänkande. Valet av indikatorer har stor påverkan för att validiteten av uppsatsen blir god och användandet av andra indikatorer skulle troligen frambringa ett annat resultat. De valda indikatorerna för denna uppsats är därför delvis grundade på tidigare

⁸ Caglavica 17 mars 2004, 2007 s 7

forskning inom krigsvetenskapen där liknande frågeställning har använts för att få en så god validitet i uppsatsen som möjligt.

Efter den deskriptiva delen kommer begreppsapparaten att appliceras på fallstudien för att utgöra den analyserande delen av uppsatsen. Här kommer fallstudien att djupare granskas, där stor vikt läggs vid varje enskild individs uppfattning av läget. Flertalet citeringar kommer att nyttjas för att förtydliga förekomsten av vald indikator vid specifika tillfällen. Förhoppningen är att finna flera av de utvalda indikatorer som utgör konceptet manövertänkande. Avslutningsvis skall jag föra en diskussion där jag kopplar analysen mot frågeställningen, vilken skall vara klart spårbar genom hela uppsatsen. Denna del utgör själva essensen och avrundas med mina slutsatser för respektive frågeställning, där även förslag på vidare forskning omnämns.

1.5 Materialbeskrivning

Uppsatsen kommer att ha utgångspunkt i militärstrategisk doktrin då denna dels står överordnad övriga nationella militära doktriner. I och med vår medverkan i multinationella insatser världen över är den dessutom till viss del samordnad med andra internationella doktriner, främst Natos Allied Joint Doctrine (AJP-01).⁹ Utöver det så utgavs militärstrategisk doktrin 2002 vilket är två år innan kravallerna i Caglavica och därför borde det budskap som doktrinen förmedlar vara implementerat i dagens officerskår. Denna publikation är även den första doktrin som Försvarsmakten tagit fram och fördelen att använda denna istället för de reglementen som då var gällande är att det i doktrinen tydligt framhävs att manövertänkande är grunden för Försvarsmaktens agerande.

Den militärstrategiska doktrinen berör främst politiskstrategisk och militärstrategisk nivå vad gäller omsättande av mål och uppgifter. För att få in taktisk och operativ nivå i arbetet kommer därför även doktrin för gemensamma operationer och doktrin för markoperationer att granskas. Även om dessa publikationer är framtagna efter det att insatserna i Caglavica skedde, anser jag dessa vara användbara för denna forskning. Jag kommer främst att använda dessa som komplement till den militärstrategiska doktrinen för att förklara och förtydliga de begrepp och koncept som beskrivs däri.

Utöver de doktriner som används tillkommer andra källor, såsom tryckta böcker, kompendium och föreläsningar. Detta material är tilldelat av fackskola samt Militärhögskola. Materialet har använts vid tidigare vetenskapliga studier vid respektive skola. Främst är det *Om stridens grunder* av Marco Smedberg som kommer att nyttjas, men eftersom denna enbart används som ett komplement till doktrinerna och fakta hämtad från boken överensstämmer med dessa anser jag denna och alla övriga källor vara tillförlitliga.

Som grund för fallstudien kommer jag använda rapporten: "Caglavica 17 mars 2004; Sex militära chefer berättar om ett upplopp i Kosovo", som Försvarshögskolan gav ut 2007. Rapporten bygger på intervjuer med sex olika svenska officerare som på något sätt hade en nyckelposition vid kravallerna i Caglavica. Kännetecknande för en sådan kaotisk och livshotande situation är att de inblandade kan ha svårt med exakt tidsuppfattning. Författaren

⁹ *Militärstrategisk Doktrin*, 2002 s. 11

har därför inte försökt reda ut alla tidsdetaljer.¹⁰ Eftersom rapporten baseras på intervjuer från enskilda personers uppfattning av läget bör flera aspekter vägas in vid valet av källa.

Till att börja med får källan i hög grad anses vara tendensiös av den orsaken att rapporten endast återger ett begränsat antal av de inblandade personernas lägesuppfattning. Utifrån min avgränsning har jag valt att enbart fokusera på ett antal utvalda chefer vilka motsvarar rapportens intervjupersoner. I detta sammanhang blir det därför inte till någon nackdel eftersom dessa personer innehar de nyckelpositioner och befattningsnivåer som jag eftersträvar att undersöka i denna uppsats. Med tanke på att rapporten är framtagen av FHS institution för ledarskap och management och huvudsyftet är att bidra och föra vidare med erfarenheter från praktisk krishantering finner jag således inga anledningar till varför personerna medvetet skulle tala osanning eller försköna sin egen insats.¹¹ Dock bör man ha i åtanke att precis som jag förklarade tidigare så kan den stressfyllda situationen påverka personernas minne av händelseförloppet.

Själva rapporten i sig är visserligen en sekundärkälla men får samtidigt ses som en sammanställning av alla intervjuobjekt d.v.s. primärkällorna. Därutöver återger rapporten intervjuerna ordagrant, huvudsak i form av talspråk, vilket därför bör uppfylla oberoendekravet.

Intervjuerna som rapporten grundas på är gjorda hösten 2005 och våren 2006 d.v.s. mer än ett år efter själva händelsen. Samtidighetskravet kan därför ifrågasättas som tillräckligt för att rapporten skall vara fullgod som källa. Exakta uttalanden av intervjupersonerna kommer därför att ses med visst överseende, men för validiteten av uppsatsen spelar exaktheten i deras uttalanden inte så stor roll. Vad gäller tillförlitligheten i helhetsuppfattningen av händelseförloppet anser jag det vara fullgott då det stämmer överens med en grafisk resumé utgiven av tidningen Framsyn och tillhandahållen av MHS-H.

Med detta i åtanke anser jag rapporten vara en bra källa för att skaffa sig en uppfattning om händelseförloppet utifrån flera ledningsnivåer. Samtliga kriterier kan inte alltid uppnås och enligt min mening uppfyller källan tillräckligt många för att kunna användas i denna uppsats.

Litteraturen kring manöverteori är ganska omfattande, inte minst vad gäller utländsk forskning. Den svenska förhållningen till manöverteori är dock inte lika utbredd utan berörs främst i de doktriner som används till denna uppsats. Från Försvarshögskolan finns flera uppsatser som avhandlar ämnet manöverteori men ingen, som jag har kunnat återfinna, vilket utreder den frågeställning som jag har valt. Jag kommer att referera till en uppsats som undersöker huruvida manövertänkande existerade inom armén före framtagningen av Försvarsmaktens doktriner.¹² I denna uppsats framlyfts ett antal indikatorer på manövertänkande. Då denna uppsats undersöker huruvida en viss grad av manövertänkande förekommit inom en angiven verksamhet kommer denna att komplettera mina i syfte att stärka validiteten av forskningen. Min förhoppning är att genom studier av doktriner och annan litteratur finna ett så stort antal av de utvalda indikatorerna i händelserna kring Caglavica att jag kan fastställa huruvida manövertänkande är så pass assimilerat i de svenska

¹⁰ Caglavica 17 mars 2004, 2007 s 9-11

¹¹ Caglavica 17 mars 2004, 2007 s 8

¹² Manövertänkande inom Armén. "Nytt" namn på gammalt tänkande?

officerarnas handlande och beslutsfattande under en insats. Med dessa indikatorer lägger jag grunden för själva undersökningen av händelseförloppet.

1.6 Centrala begrepp

Uppsatsen berör flera olika begrepp och teorier. **Manöverteori** som koncept utgår från att det är viktigare att påverka motståndarens vilja och förmåga till fortsatt kamp än att fysiskt förinta hans stridskrafter. Den väpnade tillämpningen av manöverteori är **manöverkrigsföring**.¹³ En huvudkomponent inom modern svensk manöverkrigsföring är det **manövertänkande** som den svenska militärstrategiska doktrinen bygger på, vilket syftar till att åstadkomma systemchock hos motståndaren.¹⁴

Nedan presenteras de indikatorer som är framtagna att utgöra grunden för analysen av fallstudien. Dessa tillsammans med ovan nämnda begrepp kommer att förtydligas i nästföljande kapitel. Manövertänkande baseras därmed på följande indikatorer:

Systemchock uppnås genom att tillämpa den **indirekta metoden** och utnyttja **kritiska sårbarheter**, samt sträva efter **initiativ** med hjälp av **uppdragstaktik**. Vidare underlättar uppdragstaktik tillsammans med **decentraliserad ledning** ledningsförmågan och möjligheten att genomföra strid vid oklara och primitiva förhållanden. Tas ständiga initiativ på alla nivåer skapar det **handlingsfrihet** för cheferna. Att **kraftsamla** egna förband och resurser i tid och rum medför en viss **risktagning**, men åstadkommer önskvärda effekter och resultat. Ett högt **tempo** i såväl taktisk rörelse som beslutsprocesser bidrar till operativ handlingsfrihet, vilket leder till fördelar för att nå uppsatta mål. Med god **stridsekonomi** räcker medel och resurser längre och stridsvärdet kan hållas högt.¹⁵

2. Begreppsapparat och definitioner

Uppsatsen bygger på att återfinna ett antal indikatorer inom ett specificerat ämne. För att läsaren skall få god förståelse för betydelsen och i vilken kontext dessa skall användas, presenteras och förklaras härmed definitionerna av alla viktiga begrepp som nyttjas i uppsatsen.

2.1 Manöverteori

Manöver betyder att förflytta förband i visst, taktiskt syfte.¹⁶ Doktrin för gemensamma operationer ger begreppet manöver en djupare innebörd, där manövern skall tolkas som att man skall utmanövrera motståndaren för att skapa fördelaktiga situationer. Detta kan ta form i de beslutsprocesser som sker över tiden eller som en rad händelser vilket påverkar motståndarens förmåga till att fungera logiskt. Konceptet manöverteori fungerar i flera dimensioner varför manövern kan ske lika väl på det fysiska planet som på mental nivå.¹⁷

¹³ *Doktrin för markoperationer* (Stockholm: Försvarmakten, 2005) s. 57

¹⁴ *Militärstrategisk Doktrin*, 2002 s. 81

¹⁵ *Manövertänkande inom Armén. "Nytt" namn på gammalt tänkande?*, 2006 s. 8

¹⁶ *Nationalencyklopedin*, band 13 (Höganäs: Bra Böcker AB, 1994), s. 59

¹⁷ *Doktrin för gemensamma operationer* (Stockholm: Försvarmakten, 2005) s. 56

”Teorin skapar, som Michael Claesson påpekar, utrymme att inte låsa sig i tidsmässigt eller till en viss konflikttyp utan utvecklar i stället grunden till ett synsätt avseende bruket av militärt våld i en rad olika konfliktnivåer med eller utan asymmetri mellan olika aktörer.”¹⁸

Manöverteorin lägger stor vikt vid ledarskap, god organisationsutveckling och förbandsanda, där den mänskliga faktorn har en stor betydelse för krigsföringen. Med högt tempo i operationerna uppnås avgöranden och taktisk överraskning. Faktorer som ”speed” och ”surprise” skall användas för att resultera i ökad stridsförmåga samtidigt som man med manövern skall binda och fånga fienden.¹⁹

Manöverteorin har sitt ursprung i den tyska infiltrationstaktiken som uppkom i slutet av första världskriget. Hösten 1917-talet lanserade tyskarna detta nya anfallskoncept, som kom att skörda stora framgångar mot ryssarna vid Riga och mot italienarna vid Caporetto. Konceptet infiltrationstaktik är ur dagens synsätt förvånansvärt enkelt och man gjorde strängt taget tvärt om emot vad man gjort under tidigare offensiver. I och med detta nya koncept bildades nya stridsgrupper där stormtrupperna, den s.k. Stosstruppen var den viktigaste komponenten. Med tillgång till eget understöd skulle dessa nya strids- och eldenheter kunna föra en mer rörlig strid. Genom uppdragstaktik delegerades eldunderstöd och beslutsfattande ner i organisationen så att chefer långt fram inte skulle behöva förlita sig på otillräckliga beslutskedjor till högre chefer. Taktiken anpassades så att anfallsvågorna skulle kringgå allt starkt motstånd och fortsätta anfallet på djupet. Där anfallet blev lyckat uppstod luckor hos försvararna och bakomförvarande anfallsförband skulle kunna rinna igenom. Den taktiska överraskningen fick allt större betydelse och för att förhindra att motståndaren kunde föra fram förstärkningar försökte man hålla ett högt tempo och nyttja vilseledning.²⁰

I moderna sammanhang ger främst militärteoretikern William S. Lind förklaring till manöverteorin. Enligt honom skall ett högt tempo i både handling och tanke upprätthållas för att erhålla övertag gentemot sin motståndare, för att slutligen tillintetgöra dennes vilja till fortsatt kamp. Linds uppfattning av tempo har sin grund ur överste John Boyds teorier om OODA-loopen, vilket är en modell för beslutscykeln från upptäckt till verkan. Ju snabbare man genomför processen i beslutscykeln desto större chans har man att komma före motståndarens handlingar. Allteftersom beslutcykeln upprepas kommer motståndaren till slut så långt efter i sitt handlande att denne tvingas övergå från initiativtagande till att parera andras agerande.²¹

2.2 Manövertänkande

Manövertänkande har som grund att tillämpa den *indirekta metoden* för att utnyttja uppkomna *kritiska sårbarheter* hos motståndaren, samt att över tiden sträva efter att ta och behålla *initiativet* vilket underlättas av *uppdragstaktik*. Grundtanken är att nyttja dessa faktorer för att uppnå ett avgörande där motståndaren besegras genom att lamslå dennes vilja till fortsatt kamp. Man kan likna det vid att försätta motståndaren i en form av systemchock, för att förhindra denne att kunna fortsätta verka organiserat med de resurser som finns. För att uppnå detta avgörande lägger manövertänkandet större vikt vid de moraliska och konceptuella

¹⁸ *Manövertänkande inom Armén. ”Nytt” namn på gammalt tänkande?*, 2006 s. 9

¹⁹ Rekkedal, Nils Marius: *Modern Krigskonst: Militärmakt i förändring* (Stockholm: FHS, 2007), s 384

²⁰ *Om stridens grunder*, 1994 s. 73-74

²¹ Lind, William S.: *Maneuver Warfare Handbook* (Boulder: Westview Press, 1985), s 5-6

faktorerna, snarare än vid de fysiska i motståndarens krigsföringsförmåga.²² Att angripa motståndarens förutsättningar till krigföring kan kullkasta hela krigsföringsförmågan. Den traditionella metoden av krigföring är att omintetgöra motståndarens stridskrafter eller fysiska resurser. I det långa loppet kan det mycket väl visa sig mer stridsekonomiskt och effektivt att istället rikta krigföringen mot motståndarens moral och vilja.²³

Doktrin för markoperationer förklarar hur konceptet med manövertänkande kan tillämpas. Det svenska manövertänkandet medför att andra medel kan kombineras med militära insatser. Diplomatiska och politiska åtgärder kan likaväl få sådan effekt att inte enbart militära segrar leder mot målet. Att fokusera på mål som motståndarens organisation, moral och andra sammanhängande faktorer kan mycket väl betraktas som viktigare än själva stridskrafterna.²⁴

”Den svenska tillämpningen av manövertänkande ska präglas av flexibilitet och initiativ. Eftersom svensk militär förmåga även måste kunna användas reaktivt, erfordras hög flexibilitet att kunna återta det initiativ som en motståndare inledningsvis kan ha haft. Denna anpassbarhet måste prägla all verksamhet så att förutsättningarna för att ta initiativet medges. Flexibilitet innebär att militära insatser kan kraftsamlas till den arena och den mest avgörande effekten erhålls.”²⁵

2.3 Manöverkrigföring

Manöverkrigföring är den del av manövertänkandet som omsätter teorin till praktisk användning av militära medel. Manövern i detta sammanhang får en mer abstrakt innebörd än den traditionella uppfattningen av att manöver innebär förflyttning av förband. Begreppet skall förstås som att utmanövrera motståndaren i syfte att uppnå fördelaktiga situationer. Detta innebär likväl intellektuella som fysiska manövrar. Tanken är att manövern skall göra det möjligt att undvika konfrontationer där motståndaren är stark och istället utnyttja dennes uppkomna svagheter.²⁶

Följaktligen är snabba framryckningar och rörelser på slagfältet inte själva huvudkonceptet med manöverkrigföring. Det är snarare ett tankesätt, där överraskning, initiativ och tempo i kombination med stark beslutsamhet att lyckas skall leda mot uppsatta mål – att chockera motståndaren och lamslå dennes vilja till fortsatt kamp.²⁷ Nyckelkomponenten tempo och konsten att nyttja tidsfaktorn inom manöverkrigföringen omfattar både beslutsprocesser och genomförandet av operationer. Detta kommer främst till sin rätt när man studerar OODA-loopen. Tiden kan utgöra en fördel, men om den förringas till motståndaren bli en nackdel för en själv. Förlorar man kampen om tiden, kan motståndaren erhålla initiativet. Därför är det samspelet mellan manöver, tid och beslutsprocesser som definierar vad som blir tempot, vilket således är karaktäriserande för denna typ av krigföring.²⁸

”Det slutliga målet för manöverkriget är att påverka motståndarens vilja”²⁹

²² *Militärstrategisk Doktrin*, 2002 s. 81

²³ *Militärstrategisk Doktrin*, 2002 s. 77

²⁴ *Doktrin för markoperationer*, 2005 s. 49

²⁵ *Ibid* s. 50

²⁶ *Doktrin för gemensamma operationer*, 2005 s. 56

²⁷ *Ibid* s. 56

²⁸ *Manövertänkande inom Armén. ”Nytt” namn på gammalt tänkande?*, 2006 s. 12

²⁹ *Doktrin för gemensamma operationer*, 2005 s. 56

2.4 Indikatorer på manövertänkande

Tidigare i uppsatsen har jag framtagit ett antal indikatorer på vad som utgör nyckelkomponenter till manövertänkande, med stöd från en tidigare publicerad uppsats från Försvarshögskolan. Härnäst kommer dessa indikatorer att djupare förklaras och avslutningsvis användas vid analysen av min utvalda fallstudie.

2.4.1 Uppdragstaktik – en decentraliserad ledningsfilosofi

Uppdragstaktiken har sitt ursprung från tyskarnas tankar kring Auftragstaktik. I slutet av första världskriget och i takt med införandet av infiltrationstaktiken lades allt större ansvar på de yngre officerarna längst ner i organisationen. Detta var den tyska officersutbildningen vuxen. Ordet i sig är relativt nytt då det fick spridning efter andra världskriget. Dock kan själva filosofin och tankarna kring uppdagstaktiken spåras tillbaka till reformen av den prussiska armén efter nederlaget mot Napoleon 1806. Att begreppet skulle vara någon form av ledningstaktik är ganska missvisande då det snarare rör sig om ett förhållningssätt mellan chef och underställd.³⁰

*Den vilade på fyra hörnstenar: 1) professionalism, 2) självständighet, 3) chefer måste acceptera att underlydande agerar annorlunda än vad de själva skulle gjort - så länge uppgiften löses måste chefer undvika att lägga sig i för att inte hämma underlydandes vilja att ta initiativ, 4) arméns klimat.*³¹

Militärstrategisk doktrin framhåller att uppdagstaktik är Försvarsmaktens ledningsmetod. Tanken med uppdagstaktik är att chefen ger en uppgift och ställer riktlinjer och resurser till förfogande men lämnar så mycket handlingsutrymme som möjligt till sina underordnade. Genom att chefens vilja och uppdragets syfte och innebörd tydligt klargörs säkerställs att samordningen inte fallerar. För att uppdagstaktiken skall fungera förutsätts att en ledningsfilosofi som präglas av initiativkraft, självständigt beslutsfattande, individuellt ansvarstagande och ömsesidigt förtroende mellan chefer och personal främjas. Kraven för uppdagstaktik är en hög utbildningsnivå och god disciplin samt att varje chef uppmuntrar underställdas agerande.³²

Ledning med kommando och ledning genom uppdag är båda komponenter inom uppdagstaktiken. Beroende på situation och läge kan den ena metoden vara mer lämplig än den andra. Valet styrs ofta av behovet av samordning och tidsförhållanden. Att nyttja centralstyrning i en viss fas av en operation behöver därmed inte vara ett motsatsförhållande till ledningsfilosofin. Dock kan en decentraliserad ledning innebära att underordnade i vissa lägen väljer att inte fullfölja en order pga. att den uppkomna situationen medger en annan handlingsmöjlighet men leder mot samma mål. Med chefens avsikt och slutläge tydligt framlagd kan chefen handla inom ramen för att uppnå målet med tidigare given order.³³

Uppdagstaktik baseras på:

- En atmosfär som stimulerar viljan att ta initiativ och ansvar
- Ömsesidigt förtroende mellan chefer och övrig personal

³⁰ Modern Krigskonst: Militärmakt i förändring, 2007 s. 111

³¹ Om stridens grunder, 1994 s. 231

³² Militärstrategisk Doktrin, 2002 s. 90

³³ Doktrin för markoperationer, 2005 s. 53

- Självständiga och handlingskraftiga individer med gott självförtroende
- Hög utbildningsnivå och väl samövade förband
- Uppgiftsdisciplin³⁴

Uppdragstaktik befordras genom att:

- Ledningen decentraliseras och staberna hålls så små som möjligt
- Chefen ser till att hans underlydande förstår hans avsikter, sina uppdrag och det strategiska, operativa och taktiska sammanhanget
- Underlydande får klart för sig vilken effekt deras insats förväntas få, samt varför detta är nödvändigt
- Underlydande tilldelas erforderliga resurser för att kunna genomföra insatsen
- Chefen maximerar underlydandes handlingsutrymme
- Underlydande ges möjlighet att avgöra på vilket sätt deras uppdrag ska genomföras
- Chefen kontinuerligt följer upp genomförandet³⁵

2.4.2 Initiativ och handlingsfrihet

Eftersom striden är dynamisk och föränderlig uppstår och går gynnsamma tillfällen förlorade. Att anpassa sig efter händelseutvecklingen genom att ta eller återta initiativet är en förutsättning för att vinna striden. Initiativet inom manövertänkande återfinns i flera former. Främst kan det beskrivas i form av en beslutscykel där det handlar om att ”komma innanför motståndarens beslutscykel”, för att motståndaren skall halka efter i sina handlingar. I slutändan handlar initiativ om att tvinga motståndaren till ett irrationellt handlande. Detta kan uppnås genom ett ledningsöverläge vid en viss tidpunkt. Med ett ledningsöverläge kan man bedöma och fatta beslut snabbare än motståndaren vilket leder till att dennes handlingar blir alltmer irrelevanta. Att vidta åtgärder som främjar den egna förmågan att upptäcka, bedöma, fatta beslut och agera möjliggör ett ledningsöverläge. Ett ledningsöverläge innebär att motståndaren förlorar initiativet, men detta är ett temporärt tillstånd och kan snabbt falla en ur händerna. Därför måste strävan efter att ha initiativet aldrig att upphöra. Därför förutsätts det mer än enstaka initiativ och att ständigt inneha initiativet är således eftersträvansvärt. Detta förutsätter en doktrin där viljan att ta initiativ främjas och att detta utnyttjas på samtliga nivåer för att samordna insatser mot kritiska sårbarheter.³⁶

Oförutsedda situationer uppkommer alltid och för att kunna möta upp dessa krävs handlingsfrihet. Det är även en förutsättning för att cheferna skall kunna ta initiativet och vidare utnyttja och följa upp framgångar. För att kunna utnyttja uppkomna framgångar måste striden utmärkas av flexibilitet och initiativtagande. Följs framgångar upp ordentligt har chefen beslutsunderlag att använda sin uppkomna handlingsfrihet. Chefen skapar handlingsfrihet genom att:

- Fatta beslut i tid
- Ge förberedande order
- Välja rätt sätt att föra striden
- Avdela och efter hand skapa/ återskapa reserver

³⁴ Doktrin för gemensamma operationer, 2005 s. 72

³⁵ Doktrin för gemensamma operationer, 2005 s. 72

³⁶ Militärstrategisk Doktrin, 2002 s. 86

- Bevara ett gott stridsvärde.³⁷

2.4.3 Kraftsamling och risktagning

Kraftsamling kan ske i både tid och rum för att säkerställa framgång i strid. Genom att fokusera resurser till ett visst klockslag, geografiskt område eller kritisk sårbarhet kan man uppnå avgöranden. Resurserna kan variera från stridsenheter till synergieffekter som uppnås av att kombinera vapensystem. Syftet är oftast att anbringa eldöverlägsenhet vid en specifik punkt eller tillfälle för att få ett avgörande. Denna beskrivning stämmer visserligen bra ihop med konceptet om utnötningskrigföring, men i slutändan gäller det fortfarande att lokalt tillintetgöra motståndarens styrkor för att nå målen.³⁸

I doktrin för gemensamma operationer förklaras att det mer handlar om att samordna olika effekter och därmed inte enbart behöver vara koncentrerad av resurser. Förutsättningar för att kunna kraftsamla är att man innehar en handlingsfrihet som möjliggör att den kan begränsas till ett visst uppdrag. I och med att handlingsfriheten begränsas måste ett avgörande nås snabbt för att minimera tiden man är sårbar. Ett högt tempo är nyckelordet vid effektuerandet av kraftsamling och chefen måste kunna avgöra var och till vilken verksamhet man skall kraftsamla.³⁹

Efter att kraftsamlingen har uppnått sitt syfte kan det vara lämpligt att sprida ut enheterna för att undvika motståndarens motåtgärder. Chefen måste ha kunskap och känsla för tidsförhållanden för att kunna avgöra i tid när det är lämpligt att kraftsamla respektive kraftsplittra.⁴⁰ Att kraftsamla i en speciell riktning medför en viss risktagning. Med inskränkt handlingsfrihet och resurser bundna till ett område är man sårbar i andra riktningar. Chefen måste kunna göra ett bedömning och en s.k. kalkylerad risk. Genom att avsiktligt nedprioritera en annan verksamhet, bedöms den totala effekten av den tagna risken ha avgörande betydelse för stridens utgång. Detta kräver att chefen har ett gott omdöme och god kunskap om både egna och motståndarens förmågor.⁴¹

2.4.4 Tempo

Att tempo är en viktig del inom manöverkrigföringen tydliggörs främst i doktrin för gemensamma operationer. Här ges förklaring till vikten av tempot och nyttjandet av tidsfaktorn. Boken poängterar framförallt att nyckeln till framgång är direkt beroende av att högt tempo i både beslutsprocesserna och genomförandet av operationer hålles. När ett högre tempo relativt motståndarens uppnås, beskrivs detta som att ”komma innanför motståndarens beslutscykel”, tillika OODA-loopen. Vid omsättandet av manövertänkande till manöverkrigföring är därför en snabbare beslutscykel än motståndaren oerhört viktig. Detta medför dock inte per automatik ett snabbare stabsarbete eller snabbare beslutsprocesser, men förståelsen för tempo i manöverkrigföringen frambringar större krav på utbildningen, vilket ger ökad kompetens och färdighet.⁴²

³⁷ Doktrin för markoperationer, 2005 s. 39

³⁸ Om stridens grunder, 1994 s. 162

³⁹ Doktrin för gemensamma operationer, 2005 s. 79

⁴⁰ Om stridens grunder, 1994 s. 162

⁴¹ Manövertänkande inom Armén. ”Nytt” namn på gammalt tänkande?, 2006 s. 19

⁴² Doktrin för gemensamma operationer, 2005 s. 57

Doktrin för markoperationer förklarar att manöverkrigföringen vilar på tre ömsesidigt beroende faktorer. Det är uppdragstaktiken, initiativet och samspelet mellan direkt och indirekt metod. Tyngdpunkten vid planering av markoperationer skall vara att genomföra operationen i ett högt tempo. Detta uppnås genom att effektivt hantera mål, framgångsfaktorer och vara flexibel i val av medel och metod. Tillämpas detta på rätt sätt kan ett högre tempo än motståndaren uppnås. I detta sammanhang skall tempot alltid betraktas i förhållande till motståndaren. Därför är det viktigt att det egna tempot är högre än motståndarens, i hänseende till beslutsprocesser, logistik och taktisk rörlighet. Dock medför detta inte nödvändigtvis att alltid manövrera snabbt med förbanden.⁴³

*"Ingen plan överlever den första kontakten med fienden"⁴⁴
Von Moltke*

2.4.5 Stridsekonomi

En god stridsekonomi medger att stridskrafter utnyttjas avvägt mot vad som kan tänkas vinnas eller förloras vid en insats. Resurserna skall användas omdömesfullt med hänsyn till kraven på kraftsamling och säkerhet. Att alltid sträva efter att nå målen med så liten kraftansträngning som möjligt är alltså inte tanken. Chefer måste därför kunna kalkylera hur stor styrkeinsats som kommer att behövas. Syftet med en god stridsekonomi är att nyttja tillgängliga resurser för att uppnå största möjliga sammanlagda effekt. Eftersom alla behov aldrig kan tillgodoses måste risker tas i sekundära riktningar, men effekten förväntas då bli större vid själva avgörandet. Att vinna alla slag behöver inte vara nödvändigt, ibland räcker det att bara inte förlora.⁴⁵

Man skall enbart inbegripa sig i slag som leder mot målen. Ibland kan det därför vara nödvändigt att undvika drabbning med motståndaren. Doktrin för markoperationer tydliggör vikten av detta för manövertänkandet. Även om resurserna är knapphändiga är det viktigt att fortgå som aktör under striden. Närvaron av förband utgör fortfarande ett hot som motståndaren måste planera för. Onödiga förluster måste undvikas samtidigt som resurser avdelas för att nå målen. Att nyttja tekniska system och uppnå styrkeöverläge kan striden avgöras snabbt utan stora förluster.⁴⁶

3. Fallstudie Caglavica 2004 - Händelseförloppet

Den 17 mars 2004 uppstår kravaller runt om i Kosovo. P.g.a. nedtrappningar av de militära och polisiära insatserna i Kosovo negligerades de tidiga varningssignaler som indikerade om eskalering, av både United Nations Interim Administration Mission in Kosovo (UNMIK, FN:s övergångsadministration i Kosovo, förf. ant.) och KFOR. Varningssignalerna togs inte på allvar och därför kom upproren att uppfattas som oväntade. En stor del berodde på den "transformation" som KFOR hade påbörjat, vilket innebar att minska sin närvaro och överföra så mycket ansvar på civila aktörer, poliser och FN som möjligt. Detta ledde till att när väl

⁴³ Doktrin för markoperationer, 2005 s. 62

⁴⁴ Om stridens grunder, 1994 s. 226

⁴⁵ Ibid s. 218

⁴⁶ Doktrin för markoperationer, 2005 s. 40

kravallerna började eskalera förväntade sig KFOR att FN-polisen skulle ta på sig ansvaret och agera.⁴⁷

3.1 Måndag 15 Mars

En ung serb skjuts till döds i Caglavica, vilket leder till en våldsam reaktion i både Caglavica och Gracanica. Detta är den första indikatorn på förhöjd spänningsnivå. Serberna börjar i protest upprätta en vägspärr på HAWK-vägen⁴⁸ som går genom Caglavica. Vid vägspärren i Caglavica stoppas alltifrån förnödenhetskonvojer till civila albaner som är på väg till och från arbetet. Serberna börjar även kasta sten på KFOR-patruller och bränner en UNMIK polisbil. SWEBAT bestämmer sig för att spärra av RAT-vägen⁴⁹ som leder mot Gracanica, i syfte att undvika att albanerna tar sig dit.⁵⁰

3.2 Tisdag 16 mars

Rykten går om att några albanska barn har drunknat i Mitrovica. Händelsen målas ut i media som att några serber har jagat ner barnen i vattnet med hundar. Trots incidenten ser SWEBAT inte någon större mening med att höja beredskapen. Istället funderar de på hur de skall öppna vägspärren på HAWK-vägen, men med ”transformationsandan” i åtanke låter de FN-polisen styra läget. FN-polischefen beslutar att inte göra något för tillfället utan vill vänta några dagar. Än så länge är läget lugnt i Caglavica.⁵¹

3.3 Onsdag 17 mars

Albanska demonstranter börjar nu samlas i södra Pristina. En svensk pluton utrustad för insats-mot-folkmassa (IMF) är placerad i korsningen HAWK/RAT-vägen för att kunna agera som Quick Reaction Force (QRF). Den albanska folkmassan i Pristina har nu börjat upprätta en egen vägspärr och fler demonstranter ansluter. Den svenska QRF-plutonen omgrupperar till en sänka strax söder om Pristina och upprättar en kravallinje. Demonstranterna börjar bli våldsamma och kastar sten mot FN-polisen och börjar röra sig söderut mot Caglavica. När folkmassan anländer till kravallinjen inleder FN-polisen en förhandling med folkmassan. Uppfattningen är fortfarande att det är polisen som har initiativet – enligt ”transformation”-principen.⁵²

Plötsligt försöker folkmassan ta sig runt den upprättade kravallinjen och fortsätta söderut mot Caglavica. Stf bataljonschefen begär förstärkning i form av ett finskt och irländskt kompani hos Commander KFOR (COM KFOR), vilket beviljas och de ansluter direkt. Ett tjeckiskt och slovakiskt kompani skickas till Gracanica för att försvara klostret, med dödligt våld om nödvändigt. Nu börjar KFOR tillsammans med FN-polisen omgruppera en ny kravallinje till norra utkanten av Caglavica med samtliga personal ur SWEBAT. Serberna i Caglavica lyckas

⁴⁷ *Caglavica 17 mars 2004*, 2007 s. 7-15

⁴⁸ HAWK-vägen är den största vägen i Kosovo och sammanbinder Pristina och Lipljan ner mot Skopje i Makedonien.

⁴⁹ RAT-vägen löper ut mitt emellan Caglavica och Pristina. I Gracanica ligger ett kloster som har stor betydelse för den serbiska befolkningen.

⁵⁰ *Caglavica 17 mars 2004*, 2007 s. 15-17

⁵¹ *Ibid* s. 18-20

⁵² *Ibid* s. 20-24

beväpna sig med div. tillhyggen för att kunna försvara sig mot den albanska folkmassan. KFOR och FN-polisen hamnar mitt emellan de två parterna. Dock är situationen fortfarande en polisiär angelägenhet. Albanerna använder en närliggande byggplats för att beväpna sig med stenar, järnstänger och molotovcocktails och blir våldsammare mot både KFOR och FN-polisen. Stf bataljonschefen får förstärkning av två amerikanska helikoptrar för rekognoscering. En stabsassistent som råkar vara på platsen använder sin kunskap från tidigare erfarenheter som flysamverkansofficer till att kommunicera med helikoptrarna. Dessa används med stor framgång för att förutse folkmassans rörelse och avsikter.⁵³

Polisen använder gummikulor mot den albanska folkmassan, men med liten effekt, troligen p.g.a. dålig utbildning. KFOR använder chockhandgranater men även det med liten framgång. Stf bataljonschefen får bekräftat att han kommer att förstärkas med två norska kompanier från COM KFOR. Under tiden påbörjas förhandlingar mellan KFOR och de albanska demonstranterna. Albanerna begär fri passage genom Caglavica för att få genomföra en fredlig demonstration. Svaret från KFOR blir bestämt nej varvid våldsamheterna genast eskalerar. Folkmassan har vuxit till kring 10 000-13 000 demonstranter som trycker på mot den hårt ansatta kravallinjen.⁵⁴

Snart lyckas de albanska demonstranterna bryta igenom kravallinjen och börjar bränna ner serbiska hus i utkanten av byn. Den serbiska befolkningen svarar med att öppna eld mot mordbrännarna i utkanten av byn. KFOR hamnar under beskjutning från den serbiska befolkningen och albanerna försöker ta skydd bakom svenska pansarterrängbilar (patgb 180). Stf bataljonschefen ger då uttryckligen eldtillstånd till sina styrkor. Han får även ett svenskt specialförband underställt sig. Specialstyrkan får i uppgift att neutralisera de serbiska skarpskyttarna. En timma senare återvänder specialstyrkan med en stor mängd vapen och eldgivningen har minskat markant. Men våldet fortsätter att eskalera och en kompanichef beskriver det som "out of control" framme vid kravallinjen. Det börjar skymma och SWEBAT belyser stridsfältet med lysammunition. Både de albanska demonstranterna och den serbiska ortsbefolkningen skjuter fortfarande mot varandra.⁵⁵

Runt kl. 16.00 ansluter ett norskt kompani som understöd till de utmattade och hårt ansatta trupperna i Caglavica. Det andra norska kompaniet grupperar kring klostret i Gracanica. De nyanlända trupperna ökar moralen hos de svenska soldaterna. I och med norrmännens ankomst ökar även våldet från folkmassan, som beväpnat sig med automatkarbiner och Molotovs. Med hjälp av norrmännen lyckas man nu återta mark och återupprätta den sviktande kravallinjen och så småningom börjar man förstärka upp med concertina. Runt kl. 18.00 har det mörknat helt. Detta föranleder mer förvirring bland soldaterna då de tekniska mörkerhjälpmedel som används minskar i effektivitet pga. skenet från brinnande hus.⁵⁶

Plötsligt dyker en lastbil upp på väg rätt mot kravallinjen. En norsk soldat som står längst fram drar sin pistol och skjuter två varningsskott bredvid föraren och tvingas därefter att skjuta ihjäl den albanska föraren. Lastbilen kör av vägen ner i diket utan att någon KFOR-soldat skadas. Uppståndelsen ökar då demonstranterna försöker hämta den döde föraren. Order kommer om att kravallinjen skall försöka ta terräng framåt. Med hjälp av två patgb

⁵³ *Caglavica 17 mars 2004, 2007* s. 24-36

⁵⁴ *Ibid* s. 36-42

⁵⁵ *Ibid* s. 42-53

⁵⁶ *Ibid* s. 53-64

börjar linjen trycka framåt. Konsekvensen blir att flankerna blir för hårt ansatta och kravallinjen bildar istället en kil och måste framrycka tillbaka. Dessvärre krånglar en av patgb, med två svenska soldater i, och blir kvar i folkmassan. Soldaterna låser in sig i vagnen och får order om att skjuta om någon lyckas ta sig in. Folkmassan börjar klättra på vagnen och slå sönder pansarglasrutorna. Demonstranterna försöker även locka ut soldaterna genom att skrika på svenska att KFOR är där för rädda dem. En räddningsaktion påbörjas av kravallinjen som bildar en ny kil rakt in i folkmassan. Med den andra patgb i spetsen kör kilen rakt in ibland demonstranterna fram till den strandsatta patgb. Man lyckas få ut de båda soldaterna och framrycker tillbaka till ordinarie kravallinje. Strax därefter lyckas de albanska demonstranterna tända eld på vagnen och snart står den i lågor. Hela räddningsaktionen tar ca 4 min.⁵⁷

Vid 23-tiden anländer det andra norska kompaniet som varit grupperat i Gracanica. En välbehövd förstärkning för de utmattade soldaterna i kravallinjen. Många soldater har fallit bort pga vätskebrist och smärre hjärnskakningar. I och med förstärkningarna börjar situationen att ljusna och detta blir vändpunkten i hela dramat.⁵⁸

Under natten anländer ett amerikanskt kompani som begär passage genom Caglavica upp till Pristina. Stf bataljonschefen nekar den amerikanska kompanichefen passage varvid en dispyt uppstår. Med en mobiltelefon får den svenske stf bataljonschefen kommunicera med en amerikansk överste och förklara varför amerikanerna inte kan passera igenom. Till slut börjar amerikanerna hjälpa till att ta hand om skadade och lyckas till och med begära in förstärkning i form av tårgas och lysammuniton, vilket flygs in med två Black Hawk-helikoptrar.⁵⁹

3.4 Torsdag 18 mars

Runt kl. 01.00 börjar trycket lätta mot kravallinjen och snart viker folkmassan tillbaka mot Pristina. Brigadchefen ger en förberedande order om att ta Veternik Ridge som ligger mitt emellan Pristina och Caglavica. Med norrmännen i täten börjar KFOR att framrycka mot anfällsmålet. Norrmännen och irländarna får order om att upprätta en ny linje vid åsen och försvara denna, medan svenskarna och finnarna skall förstärka den gamla linjen i syfte att utgöra en reserv. Man förstärker positionerna med taggtråd och sandsäckar. KFOR arbetar hela natten med att förstärka sina två linjer och på morgonen har man en annan styrkeposition än dagen innan. Sedan följer väntan. Runt kl. 10.00 på morgonen kommer rapporter om att en folkmassa har samlats framför norrmännen. Omkring 1,500 protesterande albaner når fram till Veternik Ridge. Norrmännen tvingas skjuta varningsskott och öppna verkanseld med tunga kulsprutor. Samtidigt försöker ca 300 albanska ungdomar smyga sig in i Caglavica på västra flanken, men ukrainsk kravallpolis lyckas skingra ungdomarna. Till sist blir den hårt ansatta SWEBAT helt avlösta av norrmännen och kan påbörja återhämtning efter den krävande insatsen runt Caglavica. Dock fortsätter försvarsförberedelser i och kring hela campen för att kunna möta ett eventuellt nytt upplopp. Två till tre dagar efteråt öppnar KFOR upp HAWK-vägen igen och situationen börjar återgå till det normala med ”transformation”-läget återinställt. NATO förstärkningar börjar anlända på lördagen, samt svenska förstärkningar tre veckor senare, i form av ett skyttekompani, en spaningspluton och bepansrade bandvagnar.⁶⁰

⁵⁷ *Caglavica 17 mars 2004, 2007* s. 65-72

⁵⁸ *Ibid* s. 73-76

⁵⁹ *Ibid* s. 76-77

⁶⁰ *Ibid* s. 78-90

4. Analys

Med samtliga begrepp och fallstudie vara klargjorda kommer själva analysen att tas vid. Här tillämpas nämnda begrepp på fallstudien för att i nästa kapitel kunna föra en diskussion som skall mynna ut i slutsatser kopplade till frågeställningen.

4.1 Indikatorer som talar för manövertänkande

Här redovisas de indikatorer som jag sedan tidigare valt ut för identifiering av manövertänkande. Varje indikator kommer att redovisas enskilt och kopplas till den fallstudie som är presenterad ovan, för att utgöra om de är direkt förenliga med svenskt manövertänkande. Det man får ha i åtanke i detta fall är att motståndaren till KFOR inte utgörs av reguljära trupper med en organiserad stab som leder och planerar operationen. Med hänsyn till denna typ av konflikt består motståndaren istället av flera individer som tillsammans utgör en kollektivt tänkande enhet. När jag därmed refererar till motståndaren, är det alltså denna förenade kraft jag syftar till.

4.1.1 Uppdragstaktik

I samband med att KFOR börjar gruppera stridslinje utanför Caglavica agerar en av kompanichefen Wetterbergs underställda officerare på eget initiativ. En kapten som är dagofficer på campen har hört radiotrafiken och börjar väcka folk för att förstärka kravallinjen nere i Caglavica. Wetterberg förklarar sin syn på sin underlydandes handlande:

”De behövs sedan, de kom in mitt i elden och hade han inte varit så snabb där, det är mycket som spelar in, men det är ett exempel på det här med delegering att känna att det mandatet tar jag utan att fråga så gör jag det här och sedan så rapporterar jag till chefen... jag tror de behöver det.”⁶¹

Jag tycker detta är ett tydligt exempel på uppdragstaktik i flera bemärkelser. Dels finns ett klimat som stimulerar viljan till initiativ och ett ömsesidigt förtroende mellan chef och underlydnad. Den underställda chefen har förstått kompanichefens avsikt och kan se detta i det taktiska sammanhanget. Tack vare detta kan den underlydande vidta förberedande åtgärder då han förstärker helheten och vad som förväntas av honom. Den underlydande visar en initiativkraft för att underlätta för högre chef och en förmåga till självständigt beslutsfattande då han handlar i chefens anda för att skapa handlingsutrymme.

Uppdragstaktiken baseras på en hög utbildningsnivå och god disciplin, samt att chefer uppmuntrar underställdas initiativ. Detta gör sig tydligt i kompanichefens samarbete med bataljonschefen gällande samordningen av upprättandet av stridslinjen utanför Caglavica. De båda kompanicheferna har redan koordinerat hur området skall delas upp och redogör för bataljonschefen. Wetterberg förklarar hur samarbetet gick:

”Men nu är vi tränade och skolade på ett annat sätt som jag tror är överlägset... han [Bataljonschefen, förf. ant.] berättade att han tyckte det var jätteskönt när han förstod, för har man en sämre relation så kunde han lika gärna ha kommit och vi hade sagt så här...”⁶²

Det syns tydligt att det finns ett klimat inom bataljonen som uppmuntrar en vilja till initiativ och ansvar. Då kompanicheferna har bättre lägesbild på situationen och vidtagit åtgärder för

⁶¹ Caglavica 17 mars 2004, 2007 s. 28

⁶² Ibid s. 34

att upprätta kravallinje behöver de bara redovisa deras tänkta stridsplan för bataljonschefen, så att han kan fokusera på att skaffa fram resurser.

Fördelarna med en decentraliserad ledningsstruktur blir påtagliga när ledningsförhållandena blir primitiva och oklara. I samband med att folkmassan pressar på kravallinjen norrifrån och serberna börjar beväpna sig bakom stridslinjen uppstår tumult, vilket försvårar ledningskedjan mellan cheferna. Ändock lyckas samordning ske mellan kompanicheferna och bataljonschefen tack vare ett decentraliserat ledningsförhållande. Håkansson beskriver detta ur sitt perspektiv:

*”Ja det var kompanicheferna som ledde, jag ledde i stort sett inte alls den operativa verksamheten där utan jag fokuserade på att orientera, kommunicera med brigaden och försöka få fram resurser... jag stod alltså 200-400 meter bakom...”*⁶³

Bataljonschefen tar ett steg tillbaka och låter sina underställda chefer leda då de har bäst ”situation-awareness”. Istället fokuserar han på att ordna fram resurser för att optimera handlingsutrymmet och samverka med polischefen. Detta tyder även på att kompanicheferna har förstått högre chefs avsikt och ser det operativa sammanhanget för lösandet av uppgiften. Han befinner sig ändock så pass långt fram att han kan överblicka situationen och följa upp genomförandet där det behövs.

När bataljonschefen ger order till den svenska specialenheten att neutralisera serbiska prickskyttar, nyttjas uppdragstaktiken i sin enklaste form. Håkansson ger en uppgift som skall lösas och tilldelar eventuella resurser, därefter låter han gruppchefen lösa problemet efter eget tycke:

*”Dem kan jag ge vilken uppgift som helst så att de fick uppgiften att först få tyst på de här prickskyttarna. Och chefen där han ställde egentligen bara en fråga. Han frågade: har jag eldtillstånd?”*⁶⁴

Man kan spåra flera av uppdragstaktiken hörnstenar i denna enkla order. Specialenheten utförde uppdraget professionellt och självständigt samtidigt som Håkansson undvek att styra gruppchefen i val av medel och metod för att inte hämma deras förmåga till att ta egna initiativ.

Förtroendet mellan cheferna spelade en avgörande roll för det ledarskap som Håkansson bedrev mellan sina underlydande. Vikten av att känna sina underordnade och ha en bra relation blir oerhört viktig i stressfyllda och kaotiska miljöer som denna. Håkansson beskriver sin relation till kompanicheferna:

*”Jag kände hela tiden ett sådant oerhört förtroende för de här båda kompanicheferna. Jag känner ju dem oerhört väl sedan innan. Jag är inte alls säker på hur det hade varit om det här hade varit kompanichefer från ett annat förband som jag kanske bara hade kärt känna under några månader.”*⁶⁵

Detta påvisar vikten av en god relation mellan chefer för att kunna få maximal effekt av uppdragstaktiken. Jag tror inte bataljonschefen hade kunnat släppa lös sina underordnade på samma sätt om han inte haft samma goda relation som till dessa. Jag kan tänka mig att ledarskapet hade präglats av mer kommandostyrning än uppdragsstyrning. Det hade nog varit svårare som högre chef att låta sina kompanichefer agera så pass fritt om man inte känner till hur de agerar under t.ex. stark press.

⁶³ Caglavica 17 mars 2004, 2007 s. 34

⁶⁴ Ibid s. 50

⁶⁵ Ibid s. 62

På torsdagskvällen får kompanichefen Wetterberg order av brigadchefen om att åka till Gracanica och försvara klostret mot en eventuell attack från demonstranterna. Han funderar över konkretiseringen av en order han fick:

”En order som lyder – det är en uppgift egentligen med uppdragstaktik – klostret i Gracanica får inte brinna till något pris, använd det våld nöden kräver, så tolkar jag min order.”⁶⁶

Ett visst problem uppstår då han upplever ett visst glapp mellan sitt mandat och det faktiska genomförandet. Till vilket pris, i form av döda, förväntas han lösa uppgiften? Att underlydande känner till högre chefs avsikt och sitt uppdrag dras till sin spets i detta fall. Wetterberg måste själv göra ett bedömande och omsätta sin uppgift till sina gruppchefer. Wetterberg kollar ändå upp läget med bataljonschefen för att få tydligare direktiv:

”Hans förmedlade väldigt tydligt för mig också. Men han satte inte några gränser här utan han svarade tvärt om han säger att om du väljer att var tuffare här än vad man borde vara, så kommer jag att stödja dig.”⁶⁷

Detta är ett bra exempel på uppdragstaktiken i praktiken. Det tyder på en uppgiftsdisciplin från kompanichefen eftersom han är beredd att lösa uppgiften på effektivaste sätt. Han får även resurser och handlingsutrymme av chefen och får själv avgöra bästa sättet att lösa uppgiften, samtidigt som chefen backar upp hans beslut oavsett resultat. Flera av de faktorer som utgör effektiv uppdragstaktik faller in i just detta exempel.

4.1.2 Initiativ och handlingsfrihet

De första tecknen på initiativ från KFORs sida kan jag uttyda när man omgrupperar QRF-plutonen till sänkan söder om Pristina och börjar upprätta en kravallinje. Här återfinns en vilja till initiativ, genom att välja hur och var man vill föra en ev. strid. Även om FN-polisen fortfarande har huvudansvaret börjar KFOR åtminstone att agera. Det är först när demonstranterna börjar försöka ta sig runt kravallinjen som Brigadchefen verkligen försöker skapa någon form av handlingsfrihet. Han inser att hans resurser är begränsande och begär förstärkning hos COM KFOR. I den mån han kan försöker Brigadchefen skapa reserver, även fast tempot hamnat på efterkälken. Förlusten av tempo i planeringen medför att de norska kompanierna inte anländer förens sent på eftermiddagen.

Det är nog inte förens norrmännen anländer till Caglavica som KFOR gör ett försök att återta initiativet. Med mer manskap kan man pressa demonstranterna bakåt och återuppta den sviktande kravallinjen. Även om de inte lyckas vända läget till ett avgörande är det ändå en ansträngning till att försöka kontrollera situationen. Detta har även en positiv inverkan på soldaterna när man väl gör något som går bra. KFOR kanske inte har initiativet rent fysiskt, men den lilla ansträngningen får en så pass positiv inverkan rent mentalt, då man märker att man kan agera istället för att hela tiden behöva reagera.

Med hänsyn till den ledningssituation som rådde upplever plutonchefen Gertsson sitt agerande framme vid stridslinjen som väldigt självständigt. Han tycker själv inte att uppgiften är särskilt svår att förstå, då det i princip handlar om att hålla linjen. Pga. den kaotiska ledningssituationen tvingas han agera relativt självgående och när han väl har kontakt med sin kompanichef handlar det mest om att de orienterar varandra om vad som händer. Detta tyder på att kompanichefen måste ha ett stort förtroende för sin plutonchef eftersom han låter honom agera självständigt trots de primitiva ledningsförhållandena som råder.

⁶⁶ Caglavica 17 mars 2004, 2007 s. 82

⁶⁷ Ibid s. 82

Ett av de tydligaste exemplen på initiativtagande är då patgb blir kvar i folkmassan. Under tiden som demonstranterna börjar demolera patgb ute i folkhavet står KFOR handfallna. De inser att de är numerärt underlägsna för att kunna göra en anfallsrörelse framåt. Medan kompanichefen försvinner bakåt i den utdragna ledningskedjan för att samverka med stf bataljonschefen, tar plutonchefen Pärssinen kommandot och på eget initiativ genomför han en räddningsaktion. De kör i princip rätt ut i folkmassan med en patgb samtidigt som manskapet framrycker längsmed sidorna. Reaktionen från folkmassan blir som man hade hoppats:

”Vi kör nu rakt in i folkmassan. Då blir de ställda för då gör vi någonting som vi inte har gjort under hela striden. Helt plötsligt är det irrationellt agerade. De fattar inte, de blir helt ställda och samtidigt trycker vi på med alla soldater...”⁶⁸

Visserligen är det plutonchefen som agerar irrationellt i detta fall, men effekten blir ändå att han lyckas komma innanför motståndarens beslutscykel, då denna blir helt chockad och tillfälligt handlingsförlamad. Även om KFOR inte lyckades behålla initiativet efteråt, var det tillräckligt för att klara den mikrosituationen. Plutonchefen visade en vilja och handlingskraft att kunna greppa initiativet när det behövdes. Hade han inte agerat så snabbt vid det tillfället hade skadeläget kanske sett annorlunda ut i slutändan. Stf bataljonschefen är tacksam för sina underställdas initiativförmåga:

”Hade jag haft någon form av taktisk reserv så hade jag nog säkert försökt göra något åt det här men nu löstes ju det här från lägsta nivå som jag uppfattade det, från ett initiativ från en fänrik som lyckades skrapa ihop någon motanfallsstyrka och befria de här i den här bilen”⁶⁹

När det andra norska kompaniet anländer runt kl. 23.00 på kvällen vänder läget drastiskt. I samband med förstärkningarna öppnar KFOR eld med gummikulor mot demonstranterna vilket får en positiv effekt och skapar ett avstånd mellan folkmassan och kravallinjen. Flera av cheferna konstaterar att det är samtidigt som detta sker som trycket lättar på stridslinjen. Det är förens nu som KFOR lyckas återta initiativet på riktigt och kan börja ta terräng framåt mot Veternik ridge. Brigadchefen kallar till och med den order han gav för ”Retaking the initiative”⁷⁰ För att inte hamna på efterhand igen påbörjar KFOR att upprätta försvarslinjer utanför och i kanten på Caglavica. Jag tror inte bataljonschefen vill göra samma misstag som innan och förbise det faktum att våldet kan eskalera blixtnabbt:

”...utan det var en väldig beslutsamhet att den här gången ska vi fan ta mig vara bättre förberedda.”⁷¹

Redan på morgonen anser sig kompanichefen Tillaeus vara i en annan styrkeposition för att kunna försvara Caglavica ordentligt och han har ställt in sig på vad som kan hända:

”Dagen efter kravallerna – solen skiner och vi har grävt och vi har taggtrådshinder så att vi inte behöver backa...Det gör att våra mandat är mera inne på att passerar man linjen här, då vet man vad man gett sig in på – då skjuter vi. Nu tar vi inte mera stryk, vi kan inte ta en sådan här natt till”⁷²

Efteråt när demonstranter försöker ta sig ner mot Caglavica visar sig förberedelserna göra stor effekt. Utan större problem lyckas norrmännen från sina befästa positioner avvärja ytterligare kravaller, mycket tack vare att de istället var på förhand och kunde planera sitt försvar. Även om SWEBAT inte involveras i direkta stridigheter på torsdagen fortsätter de med försvarsförberedelser kring campen. Allt för att undvika att hamna på efterhand igen.

⁶⁸ Caglavica 17 mars 2004, 2007 s. 69

⁶⁹ Ibid s. 71

⁷⁰ Ibid s. 79

⁷¹ Ibid s. 81

⁷² Ibid s. 81

4.1.3 Kraftsamling och risktagning

När KFOR börjar upprätta stridslinje norr om Caglavica är det första tillfälle där jag kan uttyda någon form av kraftsamling. Kompanichefen Wetterberg beskriver sitt samtal med den serbiske byledaren:

*"...KFOR vill kraftsamla för att hålla isär er...så vi kan satsa alla resurser där borta."*⁷³

KFOR väljer alltså att rikta alla sina resurser till den norra delen av Caglavica, vilket kan vara fullt förståeligt då det uppenbara hotet kommer därifrån. Konsekvensen blir att samtliga enheter blir bundna vid kravallerna och en viss risktagning måste ske då man blir sårbar i sydlig riktning med inskränkt handlingsfrihet. Detta är en medveten risk som chefen måste ta och i detta fall fanns kanske inget annat val.

Ett annat exempel där kraftsamling nyttjades i viss mån, är när de albanska demonstranterna begär passage genom Caglavica för att fortsätta demonstrationen. Bataljonschefen är tvungen att göra ett övervägande om det är värt att öppna upp vägen genom byn och försöka ställa upp sina soldater längs med bygatan och låta folkmassan passera igenom. Med det kaotiska läget som rådde gjorde han bedömningen att detta inte var genomförbart, dels p.g.a. bristande resurser och dels för att det inte fanns någon ordentligt samordnad ledning. Istället valde han att fortsätta att kraftsamla sina resurser till stridslinjen för att kunna hålla tillbaka den uppretade folkmassan. Även om det hade gått väl i slutändan, tog han en kalkylerad risk och nekade demonstranterna passage. Beslutet spädde visserligen på våldsamheterna men vid det tillfället var det detta han ansåg som mest lämpligt.

4.1.4 Tempo

Även om KFOR inledningsvis hade ett lågt tempo börjar stf bataljonschef sätta systemet i rörelse, samtidigt som kompanierna upprättar kravallinjen i Caglavica. Håkansson får igång sin stab och börjar få in resurser med sjukvård och andra bataljoner. Visserligen befinner han sig själv nere på plats vid kravallerna, men staben lyckas åtminstone upprätta någon form av logistikkedja. Ändock kvarstår problemet med bristande resurser i form av manskap.

I samband med att bataljonschefen får två black hawk-helikoptrar underställd sig ökar även tempot i ledningen. Eftersom alla soldater är bundna i kravallinjen har Håkansson ingen manövernöjlighet med sina enheter, men med hjälp av helikoptrarna kan en viss ledningsöverlägsenhet uppnås då man nu lättare kan överskåda den angripande folkmassan. Även om bataljonschefen saknar resurser att manövrera ut motståndaren kan de åtminstone upprätthålla ett högre tempo och på så sätt införskaffa underrättelser för att underlätta ledningen.

När stf bataljonschefen väl lyckats upprätta en sjukvårdskedja för alla skadade soldater upplever han en frustration över att inte hade någon direkt kontroll över denna. Även om det nu fanns tempo i underhållstjänsten i form av sjukvård, ansåg han det som irriterande att han hade någon aning om varför och hur den fungerade:

*"Nu fungerade underhållstjänsten i form av sjukvård. Jag hade inte den blekaste aning om hur, vem som ledde den eller vem som såg till att ambulanserna och helikoptrarna..."*⁷⁴

⁷³ Caglavica 17 mars 2004, 2007 s. 29

⁷⁴ Ibid s. 64

I detta fall var det sådant högt tempo att sjukvården nästan gick automatiskt. Visserligen är det eftersträvsvärt att hålla högt tempo i logistiken, men som chef vill man självklart också ha koll på alla grenar i organisationen.

4.1.5 Stridsekonomi

Under hela förloppet är det svårt att identifiera exakta beslut som tyder på att ett stridsekoniskt tankesätt fanns till grund. Eftersom i stort sett hela KFOR var bundna i strid med albanska demonstranter och serbisk ortsbefolkning går det inte att uttyda denna indikator som enskild företeelse. Till stor del p.g.a. att KFOR var oförberedda på eskaleringen vilket ledde till att de egentligen inte hade något annat val än att delta. Istället kommer jag att betrakta hela händelseförloppet som en enskild företeelse för att i detta fall få en så korrekt helhetsbild som möjligt.

Ser man till de förberedelser som gjordes inför upploppet tyder det inte på att man försökte vara särskilt stridsekoniskt. Man hade visserligen förberett en QRF med kravallutrustning, men mer än så var inte planerat. När väl demonstranterna nådde fram till Caglavica blev samtliga enheter bundna i strid och kunde inte lösa av varandra. Det var inte förens normmännen anlände som man började få någon form av stridsekonomi, dels i form av manskap och dels i form av utrustning och kompetens.

I detta fall var konfrontation i stort sett oundvikligt, vilket i annat fall hade lett till blodbad av civila. Att försöka avgöra striden med styrkeöverläge var även det otänkbart då demonstranterna utgjordes av över 10000 personer och KFOR av ca 700 man. Man satsade istället på att nyttja tekniska system. Ett exempel på detta är när bataljonschefen fick två helikoptrar underställd sig, vilket nyttjades för underrättelseinhämtning. Med hjälp av tekniskt överlägsna system återfick man lite stridsekonomi för att kunna parera motståndarens rörelser. Trots knapphändiga resurser fortgick KFOR med att försvara Caglavica intill att demonstranterna gav upp.

4.2 Indikatorer som talar mot manövertänkande

De indikatorer som jag funnit vara icke förenliga med svenskt manövertänkande presenteras härnäst. Anledningen till att det nedan saknas ett antal av tidigare nämnda indikatorer beror helt enkelt på att jag inte kunnat identifiera dessa som oförenliga med svenska doktriner.

4.2.1 Initiativ och handlingsfrihet

Att de föreliggande orsakerna till kravallerna kring Caglavica inte togs på allvar, anser jag som en brist i viljan till initiativtagande. Om man hade sett incidenterna i ett vidare perspektiv hade förebyggande åtgärder kunnat vidtas och situationen hade kanske inte blivit så kaosartad och ledningen hade kunnat skapa handlingsfrihet. Samtliga kriterier för skapandet av handlingsfrihet negligerades i detta fall. Hade ett beslut om att begära förstärkningar fattats i tid innan kravallerna hade ledningen kunnat ge förberedande orders, skapa reserver och på sådant sätt bibehålla god stridsekonomi.

Därutöver påverkade den transformation som pågick mycket av det handlande som följde. Inledningsvis tappade KFOR initiativet då man ansåg att problemet låg i FN-polisens händer och istället tog ett steg tillbaka. Ingen större framförhållning visades av ledningen inom SWEBAT i det tidiga skedet. Även om tanken var att FN-polisen i första hand var ansvariga

så visades ingen vilja till initiativtagande. Till och med när folkmassan står framför den upprättade kravallinjen utanför Caglavica och började agera hotfullt, ansågs fortfarande FN-polisen vara huvudansvarig. Kompanichefen Tillaeus beskriver problemet med transformations-principen:

*"Sedan är det ju oklart egentligen vem som bestämmer där egentligen, är det UNICP eller KFOR. Jag vet inte om det blev utrett någon gång med det är ju vi som agerar uteslutande..."*⁷⁵

Tydligare blir det när striden hårdnar och trycket från demonstranterna ökar. En av anledningarna till att KFOR hade svårt att återta initiativet berodde nog till stor del på bristande utbildning. Eftersom man inte var beredd på den uppkomna situationen visste man inte heller hur man skulle hantera den. Då kompetens saknades för denna typ av situation kunde man inte vara flexibel i val av medel och metod utan blev istället statisk. Håkansson inser detta, alltför sent dock:

*"Ån mindre var vi utbildade på det. Det var efterhand, efterhand, efterhand. Verkligen laga efter läge."*⁷⁶

4.2.2 Tempo

Innan själva upploppet trädde i full kraft, skedde ett antal incidenter som i sig inte hade större betydelse, men som tillsammans ledde till att demonstrationerna eskalerades. Att dessa inte togs på allvar av den högre ledningen – främst stf bataljonschef – tolkar jag som en förlust i tempo för förberedande åtgärder inför en eventuell eskalation. Tempo i beslutscykeln förordas för att snabbt kunna agera istället för att parera motståndarens handlingar, i detta fall den gemensamma vilja och kraft som demonstranterna utgjorde. Istället för att ta dessa incidenter på allvar sågs dessa som "normala" inslag i vardagen. Detta föranledde att KFOR togs på sängen när kravallerna väl brakade loss.

När väl demonstranterna börjar eskalera våldet och försöka ta sig runt den första kravallinjen är det för sent. Stf bataljonschefen inser allvaret och att situationen börjar gå över styr. KFOR är då på efterhand. Eftersom motståndaren inte är en reguljär styrka och saknar en högre stab som leder operationen, blir det svårt att ställa begreppet tempo i relation till KFORs ledning. Dock får det ses som att demonstranterna har övertaget då de förses med mat, vapen från lokalbefolkningen och försöker någorlunda samordnat att ta sig förbi kravallinjen. KFOR å andra sidan har varken upprättat sjukvårdsberedskap, förnödenhetskedja eller försvarsförberedelser kring Caglavica. De ligger efter i alltifrån beslutsprocesser och logistik till taktisk rörlighet.

Pga. att staben var så oförberedd på en eskalering från demonstranterna har bataljonschefen inte heller iordningställt en ordentlig ledningsplats att kunna verka ifrån. Ledningsresurserna var mycket primitiva enligt Håkansson:

*"Men vi har ingen karta, vi har inte ett anteckningsblock, inte en penna... Vi var inte förberedda för det här för fem öre så man kan inte säga att det var någon ledningsplats utan det var jag egentligen och så några goda medarbetare runt omkring."*⁷⁷

Självklart påverkade detta tempot i ledningsstrukturen, då chefen får det svårare kommunicera och samverka med brigadchefen, kompanicheferna och campen. Hade en ordentlig stabsplats

⁷⁵ Caglavica 17 mars 2004, 2007 s. 30

⁷⁶ Ibid s. 38

⁷⁷ Ibid s. 38

upprättats hade man säkerligen kunnat planera och parera motståndarens agerande både tidigare och smidigare.

Att KFOR inte lyckats upprätta en fullt fungerande underhållskedja får sina konsekvenser när skadeläget ökar. Problemet för bataljonschefen blir då att han har svårt att fatta beslut då han saknar ett ordentligt underrättelseunderlag. Håkansson beskriver sin ogynnsamma situation:

”...vi hade ingen fungerande underhållsledning utan mycket av underhållsledningen skedde från stabsplats och kompanichefernas kvartermästare. Jag hade ingen egentlig inblick i underhållsledningen så att jag fick inga kloka rapporter om hur många skadade vi har eller vad det var för art på skadorna.”⁷⁸

Det är troligen svårt att få tempo i sina beslutsprocesser när man inte har något att grunda dessa på. Detta påvisar vikten av att få in tempo i såväl logistik och beslutsfattande och hur dessa påverkar varandra.

5. Diskussion och slutsatser

Det första som kom jag kom att reflektera över när jag studerade rapporten från FHS, var den typ av konflikt som kom att utspela sig i Kosovo och som uppsatsen baseras på. I de flesta sammanhang där manövertänkande kommer till tals, rör det sig om krigsliknande situationer i olika intensiteter. I detta fall står striden mellan svenska reguljära styrkor och en uppretad civil, beväpnad folkmassa. Den strid som uppstår mellan KFOR och civila demonstranter liknar mer ett upplopp, även om det förekommer vapenverkan från båda sidor. Jag får uppfattningen när jag läser rapporten att striden var oerhört kaotisk och diffus, både ledningsmässigt och stridstekniskt. Hade det varit regelrätta strider hade det inte varit några oklarheter om användandet av dödligt våld. Som jag konstaterat tidigare ger doktrinerna uttryck för ett flexibelt tänkande som skall kunna möta hot över hela konfliktskalan, d.v.s. från regelrätta krig till kravaller. Anledningen att just denna situation är så komplex är enligt mig p.g.a. att motståndaren utgörs av en civil aktör, om än beväpnad sådan.

Svårigheten här blir därför att avgöra hur motståndaren ska tolkas. Hade det rört sig om en irreguljär styrka hade man ändå kunnat anta att det fanns någon form av högre ledning och att en viss samordning skedde mellan enheterna. Så är dock inte riktigt fallet här. Som jag konstaterat tidigare utgör folkmassan en motståndare som helhet. Denna enhet utövar en kraft mot KFOR och bildar någon form av kollektivt tänkande. Även om beslut inte skedde på individnivå lyckades denne motståndare allteftersom ta sig framåt förbi den första kravallinjen vid Veternik Ridge ner mot Caglavica. Därefter är min uppfattning att striden blir mer statisk från båda parter. Varken KFOR eller demonstranterna lyckas ta sig vidare framåt i någon riktning. Problematiken med avsaknaden av en högre ledning hos motståndaren, framträder när jag blandar in begrepp som tempo och initiativtagande då dessa begrepp måste ställas i relation mellan båda parter. Med detta i åtanke anser jag likväl att det går att identifiera dessa faktorer hos den svenska ledningen och att flera slutsatser går att uttolka.

Den mest framträdande faktorn som jag kunnat identifiera under förloppet är uppdrags-taktiken. Vid flera tillfällen leder chefen med uppdrag där han låter sina underlydande lösa uppgiften efter eget tycke. I doktrinerna står att läsa hur manövertänkande skall nyttjas för att uppnå systemchock, varav en av metoderna för detta är uppdragstaktik. Jag tycker att både chefer och underlydande på alla ledningsnivåer effektivt nyttjar uppdragstaktik och visar en

⁷⁸ Caglavica 17 mars 2004, 2007 s. 61

god uppgiftsdisciplin, genom hela striden. Det som gör uppdragstaktikgen i detta sammanhang så effektivt är enligt min uppfattning förtroendet mellan chef och underordnad vilket speciellt utmärker sig i samarbetet mellan kompanicheferna och bataljonschefen. Detta goda förhållningssätt är således övergripande för hela incidenten, även vid specifika tillfällen då ledningen inte agerar i enlighet med manövertänkande på andra punkter. Jag tycker deras ledningsätt påvisar att det är både tillämpligt och oerhört effektivt att nyttja denna ledningsfilosofi även i konflikter som inte utspelar sig i krigstillstånd.

Min uppfattning är att striden förs väldigt statistiskt mellan båda parter, även om det är kaotiskt framme vid den sviktande kravallinjen. Att påstå att KFOR innehar initiativet över tiden kanske är att ta i, men jag anser ändå att viljan till initiativtagande finns väl rotat i chefernas agerande. Inledningsvis tycker jag att KFOR inte visade på några större tendenser till initiativtagande, men jag misstänker att mycket berodde på den "transformation" som skedde mellan polisen och militären vid tillfället. Att de föreliggande orsakerna inte togs på allvar av den högre ledningen är i mitt tycke den största bristen i planeringsarbetet och här förlorade KFOR initiativet direkt. Mycket blod och svett hade nog kunnat sparas in om staben hade varit mer framsynt och vidtagit åtgärder tidigare, tempot i ledningsarbetet hade troligen kunnat flyta på snabbare och smidigare. På det stora hela kan jag konstatera att varken KFOR eller demonстранterna verkligen innehade något övergripande initiativ, men de svenska cheferna visade senare vid åtskilliga tillfällen en strävan efter att greppa situationen och göra det bästa av den. Situationen är kaosartad och soldater blandas med civila under beskjutning, vilket resulterar i en oerhört stressande miljö. Med hänsyn till den ledningsstruktur som rådde där framme måste jag ändå påstå att cheferna höll huvudet kallt och inte förlorade greppet helt om situationen. Även om KFOR inte lyckades återta initiativet fullständigt över motståndaren, besatt de tillräckligt med handlingskraft för att inte tappa initiativet till motståndarens fördel helt, vilket i slutändan var tillräckligt för att kunna hålla ut under hela upploppet.

Att bataljonschefen väljer att kraftsamla sina resurser till stridslinjen norr om Caglavica finner jag fullt förståeligt. Det läge som rådde där krävde samtliga av manskapet från den svenska campen och då var det ändå på gränsen till att falla. Alla cheferna var tvungna att hela tiden göra väl avvägda bedömningar av läget för att kunna nyttja de få resurser de hade och risktagning var ett faktum. Konsekvensen blev som sagt att bataljonschefen fick en väldigt inskränkt handlingsfrihet eftersom han saknade reserver att manövrera med. Detta står likväl i enlighet med doktrinerna, man måste ta kalkylerade risker vilket innebär att man kanske fransäger sig handlingsfrihet för att kunna slå motståndaren i en viss riktning.

Det största misstaget i KFORs agerande överlag identifierar jag som bristen av tempo, i flera bemärkelser. Jag tror det till stor del hänger ihop med bristen till initiativ i början av händelseförloppet. När väl upploppet började eskalera var KFOR så långt i efterhand att man inte fick någon ordentlig rulljans i ledningsarbetet. Visserligen lyckas bataljonschefen till sist upprätta en hjälplig sjukvårdskedja men jag får uppfattningen av att de inte innehar något riktigt ledningsöverläge. Ledningsförhållandena är mycket primitiva och Håkansson berättar själv att han inte har någon riktig ledningsplats. Tempot i både beslutsprocesser, logistik och taktisk rörlighet är enligt min mening på efterhand över tiden. Man lyckas aldrig riktigt komma innanför motståndarens beslutscykel, men å andra sidan lyckas inte demonстранterna göra det heller. Jag inser givetvis att det kan vara svårt att möta en sådan folkmassa när resurserna är begränsade, men manövertänkande förespråkar att man är flexibel i val av medel och metod. Hade KFOR lyckats samordna sina resurser tidigare, hade de säkerligen kunnat

möta hotet mycket effektivare och med högre tempo i samtliga bemärkelser. Visserligen lyckas bataljonschefen vid några enstaka tillfällen skapa fördelaktiga ledningsförhållanden t.ex. i form av två helikoptrar som inhämtar underrättelser, men dessa deltar enbart sporadiskt. Detta påvisar vikten av att hela tiden försöka förekomma sin motståndare och att man måste vara förtänksam i all planering. Dock skall man ha i åtanke precis som Moltke att ingen plan överlever första stridskontakten.

Vad gäller stridsekonomin under kravallerna är det precis som jag tidigare konstaterat, svårt att peka på exakta tillfällen. Även om många svenska soldater skadades, var det inga som dog. Som jag ser det lyckades de högre cheferna nyttja de tillgängliga resurser som fanns till hands för att uppnå önskad effekt och mål. Detta föranledde visserligen att de fick ta risker i andra riktningar men i slutändan lyckades KFOR avvärja en eventuell massaker. För att referera till tidigare text; Att vinna alla slag behöver inte vara nödvändigt, ibland räcker det att bara inte förlora.

I hur stor utsträckning finns spår av manövertänkande i handlingar som gjordes på de olika ledningsnivåerna strax innan och under kravallerna i Caglavica i mars 2004?

Utifrån min analys av händelseförloppet i Caglavica kopplat till våra doktriner anser jag att cheferna i stort agerar med manövertänkande i åtanke. Även om de svenska cheferna inte uttryckligen påstår sig nyttja manövertänkande tycker jag att konceptet återfinns både i deras beslut och agerande. Samtliga indikatorer har kunnat identifieras, om än inte på varje enskild individ men som helhet för ledningen av den svenska kontingenten, vilket påvisar att de nyttjat manövertänkande i olika grad. Även med tanke på typen av konflikt som rådde anser jag att de svenska cheferna med varierande omfattning agerade i enlighet med doktrinernas koncept om manövertänkande.

Den mest framträdande indikatorn som påträffats är nyttjandet av uppdragstaktiken, vilken går att finna på samtliga ledningsnivåer över tiden. Därutöver förekommer övriga indikatorer, dock inte lika ofta och tydligt framträdande som ovan nämnda. Inledningsvis i händelseutvecklingen tycker jag avsaknaden av övriga indikatorer är som störst, men ju längre striden utvecklar sig desto mer påtagliga blir även dem. De indikatorer som utgjort grunden för analysen av uppsatsen har visat sig väl fungerande vad gäller att ge en komplett bild av det manövertänkande konceptet som doktrinerna förespråkar. Mina slutsatser är att omfattningen av manövertänkande är så stor att jag anser doktrinernas budskap vara väl förankrat i den svenska officerskåren på plats i Caglavica.

I hur stor utsträckning återfinns spår av handlande som är direkt oförenligt med manövertänkande på de olika ledningsnivåerna strax innan och under kravallerna i Caglavica i mars 2004?

Syftet med att finna spår av handlingar som motsäger sig doktrinernas innebörd har främst varit att balansera ovanstående frågeställning. Huvudsyftet är alltså att finna tecken som är förenliga med doktrinerna. Likväl har det varit effektivt att ställa sig en frågeställning som motpol till huvudsyftet. Främst för att se hur cheferna inte nyttjar doktrinerna och vilka konsekvenser detta får i den fortlöpande händelseutvecklingen. Det blir tydligt varför doktrinerna är effektiva när de används på rätt sätt. Enligt tidigare slutsatser kan jag ändå konstatera att förekomsten av dessa antiindikatorer inte visat sig lika höga. Efter analys av litteraturen har jag enbart kunnat påvisa förekomsten av två av dessa. Även om

antiindikatorerna enbart uppgår till två, förblir konsekvenserna gällande över tiden. Bristen på både tempo och initiativtagande har varit bidragande orsaker till att KFOR hamnade på efterhand från första början. Analysen visar på olika tillfällen då de agerar både för och emot vad doktrinerna förespråkar. Likväl kan jag förstå att man inte kan agera i enlighet med doktrinerna precis hela tiden, man måste kunna anpassa sitt ledarskap efter situationen. Sammanfattningsvis för denna frågeställning kan jag konstatera att det till viss del förekommer agerande som motsätter sig konceptet med manövertänkande, vilket får konsekvenser för den vidare händelseutvecklingen, men de påvisas inte lika tydligt och frekvent som de indikatorer som talar för ett implementerat manövertänkande i befälskadern.

5.1 Förslag på fortsatt forskning

Med denna uppsats har jag försökt ta reda på i hur stor utsträckning våra doktriner tillämpas av våra befäl under insats. Jag valde en fallstudie där flera svenska chefer medverkar och som utgörs av en skarp situation. Just denna incident kan sägas vara lite annorlunda då striden i huvudsak bestod av kravaller, med inslag av direktriktad eld. Doktrinerna skall möjliggöra ett manövertänkande som medger ett flexibelt tankesätt för att kunna verka över hela konfliktskalan, från sådana här situationer till regelrätta strider. Flera svenskar har varit under beskjutning när de tjänstgjort i utlandstjänst där vissa situationer har varit mer "krigsliknande" än andra. I Afghanistan har ett flertal svenskar blivit utsatta för alltifrån samordnade eldöverfall till beskjutning av IED. Vad som kan vara av intresse i dessa fall är om de chefer och soldater som medverkade i striderna agerade med ett manövertänkande och om detta är lika tillämbart i sådana situationer som i Kosovo. När vi nu för en gångs skull hamnar i skarpa situationer bör man ta tillfället i akt att utvärdera hur effektiva våra doktriner är och om det verkligen tillämpas i realiteten.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

Doktrin för gemensamma operationer (Stockholm: FM, 2005)

Doktrin för markoperationer (Stockholm: FM, 2005)

Militärstrategisk doktrin (Stockholm: FM, 2002)

Nationalencyklopedin, band 13 (Höganäs: Bra Böcker AB, 1994)

Litteratur

von Clausewitz, Carl: *Om kriget* (Stockholm: Bonniers, 2002)

Bergh, Mats: *Manövertänkande inom Armén. "Nytt" namn på gammalt tänkande?* (Stockholm, FHS, 2006)

Blomgren, Ebbe: *Caglavica 17 mars 2004; Sex militära chefer berättar om ett upplopp i Kosovo* (Stockholm: Försvarshögskolan, 2007)

Lind, William S.: *Maneuver Warfare Handbook* (Boulder: Westview Press, 1985)

Rekkedal, Nils Marius: *Modern Krigskonst: Militärmakt i förändring* (Stockholm: FHS, 2007)

Smedberg, Marco: *Om stridens grunder* (Stockholm, Page One Publishing AB, 1994)